

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน โรงเรียนบ้านอิติตอดอนหวายขมื่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1

สรุปผล อภิปรายผล และมีข้อเสนอแนะ ดังนำเสนอตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย
2. สรุปผล
3. อภิปรายผล
4. ข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นในการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1
2. เพื่อพัฒนา รูปแบบและประเมินรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน โรงเรียนบ้านอิติตอดอนหวายขมื่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1
3. เพื่อศึกษาผลการใช้การส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน โรงเรียนบ้านอิติตอดอนหวายขมื่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1

สรุปผล

สรุปผลการวิจัย เรื่อง การพัฒนา รูปแบบในการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน โรงเรียนบ้านอิติตอดอนหวายขมื่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยตามความมุ่งหมายของการวิจัย ได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นในการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ปรากฏผลดังนี้

ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 พบว่าสภาพปัจจุบันในการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.51$, S.D. = 0.28) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมากและปานกลาง โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ($\bar{x} = 3.61$, S.D. = 0.30) ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ในการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.77$, S.D. = 0.24) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ($\bar{x} = 4.81$, S.D. = 0.25) และความต้องการจำเป็นในการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 โดยเรียงลำดับตามความต้องการจำเป็น ได้แก่ 1) ด้านมนุษยสัมพันธ์ 2) ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง 3) ด้านความซื่อสัตย์สุจริต 4) ด้านทักษะการแก้ปัญหา 5) ด้านความเสียสละ 6) ด้านความรับผิดชอบ และ 7) ด้านวิสัยทัศน์แห่งผู้นำ ตามลำดับ

2. ผลการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียนและจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน โรงเรียนบ้านอิ้อตดอนหวายขม้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1

2.1 ผลการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน พบว่า รูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน มีการดำเนินตามทฤษฎีระบบประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า (Input) โดยผ่าน กระบวนการ (Process) มีขั้นตอนการพัฒนารูปแบบ มีวิธีการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน มีวิธีการประเมินกิจกรรมการเสริมสร้าง เพื่อให้ได้ ผลลัพธ์ (Output) ดังนี้

1) ด้านปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

1.1) การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ภาวะผู้นำ

1.2) ศึกษาวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น

2) ด้านกระบวนการ ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน

2.1) การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน 3 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและสำรวจ องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำ

นักเรียน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน และ

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นตอนการนำรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำ

นักเรียนไปใช้

2.2) ประเมินรูปแบบ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

2.3) นำรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำไปใช้

2.4) ดำเนินกิจกรรมการเสริมสร้าง 3 หน่วยกิจกรรม ดังนี้

- 1) ชุดกิจกรรมที่ 1 มิตรภาพ ตนเองและการแก้ปัญหา
- 2) ชุดกิจกรรมที่ 2 ผู้พิทักษ์คุณธรรม
- 3) ชุดกิจกรรมที่ 3 ผู้นำยุค 5.0

ผู้วิจัยดำเนินกิจกรรมการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน ด้วยกระบวนการ PDCA พัฒนาคุณภาพ ของวิธีการดำเนินงานการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน ประกอบด้วย ขั้นตอน 4 ขั้น คือ วางแผน- ปฏิบัติ-ตรวจสอบ-ปรับปรุงการดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอน PDCA ขั้นตอนการนำรูปแบบการเสริมสร้าง ภาวะผู้นำไปใช้ มีรายละเอียด ดังนี้

1) Plan (วางแผน) การกำหนดเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ในการดำเนินงานวิธีการและขั้นตอนที่จำเป็นเพื่อให้การดำเนินงาน บรรลุเป้าหมายในการวางแผนจะต้องทำความเข้าใจกับเป้าหมายวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน

2) DO (ปฏิบัติ การปฏิบัติให้เป็นไปตามแผนที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งก่อนที่จะปฏิบัติงานใด ๆ จำเป็นต้องศึกษาข้อมูลและเงื่อนไขต่าง ๆ ของวิธีการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียนวิธีการและขั้นตอนที่ได้กำหนดไว้และเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องไว้ เพื่อใช้ในการดำเนินงานในขั้นตอนต่อไป

3) Check (ตรวจสอบ) เป็นกิจกรรมที่มีขึ้นเพื่อประเมินผลว่า มีการปฏิบัติงานตามแผนหรือไม่ มีปัญหาเกิดขึ้นในระหว่างการทำงานหรือไม่ เนื่องจากในการดำเนินงานใด ๆ มักจะเกิดปัญหาแทรกซ้อนที่ทำให้การดำเนินงานไม่เป็นไปตามแผนอยู่เสมอ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อประสิทธิภาพและคุณภาพของการดำเนินงานเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพของวิธีการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน

4) Act (การปรับปรุง) เป็นกิจกรรมที่มีขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นหลังจากได้ทำการตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียนแล้ว การปรับปรุงอาจเป็นการแก้ไขแบบเร่งด่วนเฉพาะหน้า หรือการค้นหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาซ้ำรอยเดิม การปรับปรุงอาจนำไปสู่การกำหนดมาตรฐานของวิธีการทำงานที่ต่างจากเดิมช่วยให้การวางแผนมีความสมบูรณ์และมีคุณภาพ

2.5) วิธีการเสริมสร้างภาวะผู้นำ ประกอบด้วย 1) การอภิปรายกลุ่ม

2) กรณีตัวอย่าง 3) บทบาทสมมติ 4) เกม

2.6) ขั้นตอนกิจกรรมการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน ประกอบด้วย

- 1) ขั้นนำ 2) ขั้นกิจกรรม 3) ขั้นวิเคราะห์ 4) ขั้นสรุป 5) ขั้นประเมินผล

3) ด้านผลลัพธ์ ของการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน ประกอบด้วย 1) ด้านความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำ 2) ด้านทักษะภาวะผู้นำ 3) ด้านความพึงพอใจ

2.2 ผลการตรวจสอบรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน โรงเรียนบ้านอืดดอนหวายขม้น สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน ปรากฏผลดังนี้

2.2.1) ผลการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน โรงเรียนบ้านอืดดอนหวายขม้น สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ด้านความเหมาะสม โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากและความเป็นไปได้ โดยภาพรวม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

2.2.2) ผลการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิประเมินคู่มือรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน โรงเรียนบ้านอืดดอนหวายขม้น สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 พบว่า ด้านความเหมาะสม โดยภาพรวม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดและความเป็นไปได้ โดยภาพรวมมีอยู่ในระดับมากที่สุด

2.3 ผลการจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน โรงเรียนบ้านอืดดอนหวายขม้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 จัดทำคู่มือการใช้รูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียนปรากฏผลดังนี้

- 1) หลักการและเหตุผล 2) ขอบเขตเนื้อหาในคู่มือ ประกอบด้วย แนวคิด วัตถุประสงค์ เนื้อหา
- 3) ขั้นตอนกิจกรรมการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน ประกอบด้วย ขั้นนำ ขั้นกิจกรรม ขั้นวิเคราะห์ ขั้นสรุป และขั้นประเมินผล
- 4) การประเมินกิจกรรม

3. ผลการนำรูปแบบรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนไปใช้และประเมินความพึงพอใจการใช้รูปแบบรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน โรงเรียนบ้านอืดดอนหวายขม้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ปรากฏผลดังนี้

3.1 ด้านความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำนักเรียน พบว่า นักเรียนมีคะแนนก่อนพัฒนาได้คะแนนเฉลี่ย 15.25 จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 47.71 และมีคะแนนหลังการพัฒนาได้คะแนนเฉลี่ย 24.88 จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 83.73 แสดงว่านักเรียนมีคะแนนหลังได้รับการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียนสูงกว่าก่อนได้รับการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน และผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ 80 ทุกคน

3.2 ด้านพฤติกรรมภาวะผู้นำนักเรียน พบว่า หลังการพัฒนาภาวะผู้นำนักเรียน พบว่านักเรียนมีทักษะภาวะผู้นำคะแนนประเมิน รวม 2,643 คะแนน จากคะแนนประเมินเต็มรวม 3,120 ได้คะแนนเฉลี่ยรวม 132.15 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 85.17 และผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ทุกคน

3.3 ด้านความพึงพอใจ พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียนตามรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน โรงเรียนบ้านอิตื้อดอนหวายขมื่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 มีความพึงพอใจต่อกิจกรรมเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.42)

อภิปรายผล

การวิจัยรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน โรงเรียนบ้านอิตื้อดอนหวายขมื่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ข้อค้นพบที่น่าสนใจเห็นควรนำมาอภิปราย ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 โดยเรียงลำดับตามความต้องการจำเป็น ได้แก่ 1) ด้านมนุษยสัมพันธ์ 2) ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง 3) ด้านความซื่อสัตย์สุจริต 4) ด้านทักษะการแก้ปัญหา 5) ด้านความเสียสละ 6) ด้านความรับผิดชอบ และ 7) ด้านวิสัยทัศน์แห่งผู้นำ ตามลำดับ สอดคล้องกับแนวคิดของ Stogdill (1981 : 72-91), Nolte (Nolte. 1996 : 385-398), Barnard (1972 : 108), DuBrin (2010 : 26-35), ไพศาล จันทรภักดี (2558 : 32-33), เสถียร แป้นเหลือ (2553 : 117-118) และกาญจน์ เรืองมนตรี. 2557 : 21; อ้างอิงใน Stogdill, 1981 อ้างอิงใน Bass and Stogdill, 1990 การเป็นผู้นำตามความหมายของ ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี (2554: 26) เป็นกระบวนการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งชักจูงบุคคลอื่นให้ทำตาม เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และสามารถนำองค์กรไปสู่ทิศทางที่ทำให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีและเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน (cohesive and coherent) ซึ่งผู้นำสามารถทำกระบวนการนี้ให้บรรลุผลสำเร็จได้ก็โดยการประยุกต์คุณสมบัติต่าง ๆ (atributes) ของการเป็นผู้นำเช่น ความเชื่อ (beliefs) ค่านิยม (values) จริยธรรม (ethics) คุณลักษณะ (character) ความรู้(knowledge) และทักษะ (skills) ซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับลักษณะผู้นำที่ดี 9 ประการ ของ จิมมี่ ทองพิมพ์ (2553: 15) ให้ความหมายของผู้นำ คือ บุคคลที่มีความสามารถใช้ศาสตร์และศิลป์ในการประสานงานควบคุม ผลักดันและจูงใจให้ผู้ตามปฏิบัติตามปฏิบัติการกิจตามความคิดเห็น ให้คำแนะนำและออกคำสั่ง เพื่อให้การดำเนินงานไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งประกอบด้วยลักษณะผู้นำที่ดี 9 ประการ คือ 1) ความสามารถแก้ปัญหาอย่างมีระบบ 2) ความเสียสละ 3) จิตใจเอื้อเฟื้อ 4) ความ

ข้อสัถย์ 5) ความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน 6) กล้าตัดสินใจ 7 ความเชื่อมั่นในตัวเอง 8) ความสามารถวินิจฉัยปัญหาต่าง ๆ ด้วยเหตุผลและยุติธรรม มนุษย์สัมพันธ์ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น และ 9) ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ และสอดคล้องกับแนวคิดของ ไพศาล จันทรภักดี (2558: 13) ให้ความหมายของผู้นำ คือ บุคคลที่มีความสามารถใช้ศาสตร์และศิลปะในการประสานงาน ควบคุม ผลักดัน และจูงใจให้ผู้ตามปฏิบัติตามภารกิจตามความคิดเห็น ความต้องการคำแนะนำและคำสั่ง ให้ไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลการเป็นผู้นำที่ดีจะต้องมีลักษณะคุณสมบัติและความสามารถของการเป็นผู้นำเพื่อยกระดับการพัฒนาองค์กรให้ไปสู่เป้าหมายได้จากแนวความคิดของ Blanchard (1982) ได้กล่าวถึงลักษณะของผู้นำไว้ว่า ผู้นำคนนั้นมักจะทำตัวแบบใดในการนำคนอื่นและมีทัศนคติต่อผู้ตามอย่างไรเขาเห็นว่าผู้ตามมองตนเองว่ามีความสามารถและมีความเชื่อว่า คนโดยทั่วไปมีความขยันกระตือรือร้นในการทำงาน (นำเอาวิธีการของทฤษฎีวายมาใช้ หรือเขาชอบใช้วิธีการตามทฤษฎีเอ็กซ์ (X-theory) และเชื่อว่าต้องมีการเคี่ยวเข็ญให้พนักงานทำงาน ปัจจัยเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตัวของผู้นำอย่างไรก็ตามปัจจัยดังกล่าวเกิดจากการคิดโดยยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ดังนั้น จึงไม่สามารถเลือกวิธีการนำโดยอาศัยปัจจัยนี้เพียงอย่างเดียวได้ ซึ่ง Adair (1986) มีความสนใจอย่างมากในเรื่องลักษณะภาวะผู้นำ (Leadership characteristic) ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่อาจขัดขวาง หรือช่วยให้งานสำเร็จลุล่วงได้ คุณสมบัติภาวะผู้นำที่สำคัญจะประกอบด้วย ความคิดริเริ่ม ความพากเพียร ความซื่อสัตย์ อารมณ์ขัน ความรู้จักกาลเทศะ ความเมตตากรุณา ประสิทธิภาพ ความขยัน ความกล้าหาญ ความมั่นคงความมั่นใจในตัวเอง ความยุติธรรม ขวัญและกำลังใจอันแข็งแกร่งและความเสมอต้นเสมอปลายและชัยเสฏฐ์ พรหมศรี (2554: 9) ได้กล่าวว่า ความสามารถของการเป็นผู้นำ หมายถึง การรวบรวมพัฒนาและปรับปรุงคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ตนมีและจำเป็นต่อการทำงาน เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายในการทำงานที่วางไว้ นอกจากนี้ยังรวมถึงความสามารถในการยกระดับและพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรในองค์กร เพื่อให้เขาสามารถทำงานได้อย่างเต็มกำลังและดีที่สุดเท่าที่จะทำได้เพื่อประโยชน์ขององค์กร ดังนั้น ความสามารถของการเป็นผู้นำจึงมุ่งเน้นการพัฒนาที่สำคัญ 2 ประการ ได้แก่ การพัฒนาตนเอง (self-development และการพัฒนาบุคคลอื่นหรือพนักงานในองค์กรของตน (others development) ผู้นำที่ดีจะต้องปฏิบัติภารกิจ สร้างความเข้าใจและเรียนรู้ มีบทบาทสำคัญกับการทำให้องค์กรเป็นองค์กรที่ดี ซึ่งบุคลากรในองค์กร สามารถปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายและมีความสุขตามแนวคิดของ Wall and Hawkins (1964: 394) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้นำที่ดีนั้นจะต้องปฏิบัติภารกิจสำคัญหลายประการ ดังต่อไปนี้ 1) เป็นนักบริหารที่ดี (Good executive) 2) เป็นผู้วางนโยบาย (Policy maker) 3) เป็นผู้วางแผน (Planner) 4) เป็นผู้เชี่ยวชาญ (Expert) 5) เป็นผู้แทนของกลุ่มในการติดต่อภายนอก (External group representative) 6) เป็นผู้รักษาสัมพันธภาพระหว่างผู้ใต้บังคับบัญชา กับ ผู้บังคับบัญชา (Control of

internal relationship) 7) เป็นผู้ให้คุณและให้โทษ (Purveyor rewards and punishments) 8) เป็นอนุญาโตตุลาการ (Arbitrator) 9) เป็นสัญลักษณ์ของสมาชิก (Group symbol) 10) เป็นแบบอย่างที่ดี (Exemplar) 11) เป็นนักอุดมคติ (Ideologist) และ 12) เป็นผู้ยอมรับ ในการปฏิบัติงานในองค์กร (Scapegoat) สอดคล้องกับ Koontz and Donnel (2011: 822) ได้ให้ข้อเสนอว่า การเป็นผู้นำที่ดีนั้นอย่างน้อยที่สุดจะต้องมีองค์ประกอบอันเป็นสิ่งที่ผู้นำจะต้องสร้างความเข้าใจและเรียนรู้ที่สำคัญ ๆ อยู่ 3 ประการ คือ 1) ความสามารถในการเข้าใจถึงสภาพและความแตกต่าง ของมนุษย์ 2) ความสามารถในการชักจูงและให้กำลังใจในการปฏิบัติงาน และ 3) ความสามารถในการ แสดงพฤติกรรมกรรมการบริหาร และ ไพศาล จันทรภักดี (2558: 17-20) ได้สรุปบทบาทหน้าที่ของผู้นำ โดยทั่ว ๆ ไป ดังนี้ 1) ผู้นำในฐานะผู้บริหาร (The leader as executive) 2) ผู้นำในฐานะผู้วางแผน (The leader as planner) 3) ผู้นำในฐานะผู้กำหนดนโยบาย (The leader as policy maker) 4) ผู้นำในฐานะผู้เชี่ยวชาญ (The leader als expert) 5) ผู้นำในฐานะตัวแทนของกลุ่มเพื่อติดต่อกับ ภายนอก (The leader as external group eepresentative) 6) ผู้นำในฐานะผู้ควบคุมความสัมพันธ์ ภายในกลุ่ม (The leader as controller of internal relations) 7) ผู้นำในฐานะผู้ให้คุณและโทษ (The leader as purveyor of rewards and punishments) 8) ผู้นำในฐานะผู้ไกล่เกลี่ย (The leader as arbitrator and mediator) 9) ผู้นำในฐานะที่เป็นบุคคลตัวอย่าง (The leader as exemplary) 10) ผู้นำในฐานะสัญลักษณ์ของกลุ่ม (The leader as symbol of the group) 11) ผู้นำในตัวแทนรับผิดชอบ (The leader as substitute for individual responsibility) 12) ผู้นำในฐานะผู้มีอุดมการณ์ (The leader as ideologist) 13) ผู้นำในฐานะบิดามารดาผู้มีแต่ ความกรุณา (The Leader as parent figure) 1 4 ผู้นำในฐานะเป็นผู้รับความผิดแทน (The Leader as scapegoat) อีกทั้งสอดคล้องกับการศึกษาของ นิจปภา อ่อนอ้าย (2560 : 304-315) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารกิจการนักเรียนโรงเรียนจันทราพระกิตติคุณตามแนวคิดภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการบริหารกิจการนักเรียนโรงเรียนจันทราพระกิตติคุณตามแนวคิดภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ พบว่า 1.1 สภาพที่พึงประสงค์มีค่าสูงกว่าสภาพปัจจุบันของการบริหารกิจการนักเรียนโรงเรียนจันทราพระกิตติคุณตามแนวคิดภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ 1.2 ความต้องการจำเป็นของการบริหารกิจการนักเรียนโรงเรียนจันทราพระกิตติคุณตามแนวคิดภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ พบว่า งานกิจกรรมนักเรียนและงานบริการและสวัสดิการนักเรียนมีค่าความต้องการจำเป็นสูงสุด

2. ผลการพัฒนา รูปแบบและประเมินรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน โรงเรียนบ้านอิต้อดอนหวายขม้น สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 1 มีประเด็นที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนประกอบด้วย 3 ชุดกิจกรรม มี 7 กิจกรรมย่อย ซึ่งมีลักษณะเป็นเชิงระบบ คือ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลลัพธ์ปัจจัยนำเข้าเป็นองค์ประกอบภาวะผู้นำนักเรียน 7 ด้าน ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านความเชื่อมั่นในตนเองด้านทักษะการแก้ปัญหา ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความเสียสละ ด้านความรับผิดชอบ และด้านวิสัยทัศน์แห่งผู้นำ กระบวนการ เป็นวิธีการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน โดยใช้การอภิปรายกลุ่ม กรณีตัวอย่างบทบาทสมมติ และ เกม และมีขั้นตอนกิจกรรมการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียนกิจกรรมที่ 1-7 ขึ้นนำขึ้นกิจกรรม ขึ้นวิเคราะห์ ขึ้นสรุป และขึ้นประเมินผล และผลลัพธ์ เป็นวิธีการเสริมสร้างภาวะผู้นำของโรงเรียนบ้านอิต้อดอนหวายขม้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ด้านองค์ประกอบของรูปแบบสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ยุทธนา อุทโท และคณะ (2556) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของ คณะกรรมการสถานักเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานใน เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่ารูปแบบมี 3 องค์ประกอบหลัก 7 องค์ประกอบย่อย คือ

- 1) มีความรู้ความเข้าใจเชิงจิตสาธารณะ ได้แก่ รู้ถึงสิทธิและหน้าที่และรู้ทันการเปลี่ยนแปลง
- 2) มีความคิดเชิงจิตสาธารณะ ได้แก่มีการตัดสินใจเชิงจริยธรรมและรู้ผลแห่งการกระทำ
- 3) มีการปฏิบัติตนเชิงจิตสาธารณะ ได้แก่ การหลีกเลี่ยงการปฏิบัติ การถือเป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติและการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม อีกทั้งผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของ คณะกรรมการสถานักเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า รูปแบบการพัฒนา ประกอบด้วย หลักการและเหตุผล แนวคิด พื้นฐานในการพัฒนารูปแบบ จุดมุ่งหมายของรูปแบบการพัฒนาเนื้อหาของรูปแบบ กระบวนการของ รูปแบบการพัฒนา และการวัดผลประเมินผล ผลการประเมินความเหมาะสมของผู้ทรงคุณวุฒิประเมิน ความเหมาะสมของรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน โรงเรียนบ้านอิต้อดอนหวายขม้น สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 1 พบว่า ด้านความเหมาะสม โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุดและผลการประเมินด้านความเป็นไปได้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้อง กับผลการวิจัยของ วีระศักดิ์ วงศ์นาแค (2562 : 283-295) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหาร กิจกรรมสถานักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 ผลการประเมินความเหมาะสมของแนวทาง พบว่า แนวทางผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของการพัฒนาแนวทางการบริหารกิจกรรมสถานักเรียนในโรงเรียน พบว่าโดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด Dubrin (2010: 403) ได้มีการ

ประเมินการพัฒนาภาวะผู้นำรวมถึงการประเมินการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประสบการณ์ของผู้บริหารระดับสูงและผู้เชี่ยวชาญด้านทรัพยากรมนุษย์ การประเมินด้านการฝึกอบรมและโปรแกรมการพัฒนา รวมถึงการออกแบบด้านการทดลองและการพัฒนาการวัดผลที่ถูกต้องแน่นอน วิธีการทดสอบเพื่อประเมินผลการฝึกอบรมและพัฒนาภาวะผู้นำ รายละเอียดมีดังนี้ 1) วิธีดั้งเดิมในการประเมินผล (The traditional approach to evaluation) เป็นวิธีที่ใช้วัดการฝึกอบรมและโปรแกรมการพัฒนาภาวะผู้นำแบบดั้งเดิม โดยเริ่มจาก การกำหนดวัตถุประสงค์ของโปรแกรมที่เฉพาะและหลังจากฝึกอบรมแล้วจะทำการวัดผลที่ฝึกอบรมไป แล้วว่าบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ โดยมีกลุ่มของผลลัพธ์ 2 กลุ่ม ที่มีความสัมพันธ์กัน คือ 1.1) การประเมินที่ทำโดยผู้มีส่วนร่วมที่ได้ทักษะใหม่ ๆ มาระหว่างการดำเนินโปรแกรม 1.2) การประเมินว่าองค์การจะมีประสิทธิผลเพิ่มขึ้นหรือไม่ โดยเป็นผลของการได้รับทักษะใหม่ 2) ขอบเขตที่มีผลกระทบต่อโปรแกรมการพัฒนาภาวะผู้นำ (Domains of impact of a leadership development program) นักวิจัยที่ศูนย์สร้างสรรค์ภาวะผู้นำตัดสินใจว่าวิธีดั้งเดิมในการประเมิน การฝึกอบรมและพัฒนาเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ เป้าหมายของโปรแกรมการพัฒนา ก็เพื่อค้นหา ศักยภาพที่ก้าวหน้าในตัวบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โปรแกรมเช่นนี้ มีลักษณะส่วนบุคคลและจะให้ผลประโยชน์กับบุคคลที่แตกต่างในหลาย ๆ ด้าน หลังจากการมีส่วนร่วม ในโปรแกรมการพัฒนาเดียวกันกับผู้นำคนอื่น เช่น อาจมีวิสัยทัศน์มากขึ้น ในขณะที่อีกคนหนึ่งอาจมีความเหมาะสมที่จะมอบอำนาจมากกว่าอีกคนหนึ่ง

3. ผลการใช้รูปแบบและการประเมินความพึงพอใจการใช้รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน โรงเรียนบ้านอิติต่อนหวายขมื่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 อภิปรายผลดังนี้

3.1 การใช้รูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน โรงเรียนบ้านอิติต่อนหวายขมื่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานใช้กระบวนการ PDCA สอดคล้องกับแนวคิดของ ดร.เดมมิ่ง (1995) เป็นกิจกรรมพื้นฐานในการพัฒนาประสิทธิภาพและคุณภาพของการดำเนินงาน ซึ่งประกอบด้วย ขั้นตอน 4 ขั้น คือ วางแผน-ปฏิบัติ-ตรวจสอบ-ปรับปรุง ดังนี้

1) Plan (วางแผน) มีการวางแผนก่อนดำเนินกิจกรรมการเสริมสร้างภาวะผู้นำ เป็นการวางแผนจะต้องทำความเข้าใจกับวิธีการ

2) DO (ปฏิบัติ) ดำเนินกิจกรรมตามแผนที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งก่อนที่จะปฏิบัติกิจกรรม ต้องศึกษาข้อมูลและเงื่อนไขต่าง ๆ ก่อนที่จะปฏิบัติจริงการปฏิบัติจะต้องดำเนินการไปตามแผนวิธีการและขั้นตอนที่ได้กำหนดไว้และจะต้องเก็บรวบรวมและบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานไว้ด้วยเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการดำเนินงานในขั้นตอนต่อไป

3) Check (ตรวจสอบ) เป็นกิจกรรมที่มีขึ้นเพื่อประเมินผลว่ามีการปฏิบัติงานตามแผนหรือไม่ มีปัญหาเกิดขึ้นในระหว่างการทำงานหรือไม่ ขั้นตอนนี้มีความสำคัญ เนื่องจากในการดำเนินงานใด ๆ มักจะเกิดปัญหาแทรกซ้อนที่ทำให้การดำเนินงานไม่เป็นไปตามแผนอยู่เสมอ ซึ่งเป็นอุปสรรค ต่อประสิทธิภาพและคุณภาพของการทำงาน การติดตาม การตรวจสอบ และการประเมินปัญหาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องกระทำควบคู่ไปกับการดำเนินงาน เพื่อจะได้ทราบข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงคุณภาพ ของการดำเนินงานต่อไปในการตรวจสอบ และการประเมินการปฏิบัติงาน จะต้องตรวจสอบว่าการปฏิบัตินั้น เป็นไปตามที่กำหนดไว้หรือไม่ ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพของกิจกรรม 4) Act (การปรับปรุง) เป็นกิจกรรมที่มีขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นหลังจากได้ทำการตรวจสอบแล้ว การปรับปรุงอาจเป็นการแก้ไขแบบเร่งด่วน เฉพาะหน้า หรือการค้นหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาซ้ำรอยเดิม การปรับปรุงอาจนำไปสู่การกำหนดมาตรฐานของวิธีการทำงานที่ต่างจากเดิมเมื่อมีการดำเนินงานวงจร PDCA ในรอบต่อไป

3.2 การประเมินความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำ ผลการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนที่แสดงออกถึงทักษะภาวะผู้นำ และความพึงพอใจรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน พบว่า

1) ผลการประเมินความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำ การทดสอบรายบุคคลก่อนและหลังการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน พบว่า นักเรียนมีคะแนนก่อนการเสริมสร้างได้คะแนนเฉลี่ย 15.25 จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 47.71 และมีคะแนนหลังการเสริมสร้างได้คะแนนเฉลี่ย 24.88 จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 83.73 แสดงว่า นักเรียนมีคะแนนหลังการเสริมสร้างสูงกว่าก่อนการเสริมสร้าง และผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ทุกคน สอดคล้องกับการวิจัยของ สุวิทย์ ยอดสละ (2556: 247-248) ได้ใช้โปรแกรมในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน การทดสอบความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา มีคะแนนก่อนพัฒนาเฉลี่ย 17.73 จากคะแนนเต็ม 30 คิดเป็นร้อยละ 59.11 และมีคะแนนหลังการพัฒนาเฉลี่ย 26.00 จากคะแนนเต็ม 30 คิดเป็นร้อยละ 86.67 แสดงว่า ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่มีคะแนนหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนา และผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80

2) ผลการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกถึงทักษะภาวะผู้นำ พบว่า นักเรียนมีทักษะภาวะผู้นำคะแนนประเมินรวม 2,643 คะแนน จากคะแนนประเมินเต็มรวม 3,120 ได้คะแนนเฉลี่ยรวม 132.15 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 85.17 และมีคะแนน และผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ทุกคน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะรูปแบบในการจัดกิจกรรมการเตรียมความพร้อมเพื่อสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับความสำคัญในการเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน สอดคล้องกับผลการวิจัยของศุภชัย สุการะกิจ (2562 : 89-98) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับคณะกรรมการสถานักเรียน ผลพบว่าประสิทธิภาพของโปรแกรมฝึกอบรม

เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 เท่ากับ 84.62/90.67 อีกทั้งภาวะผู้นำของคณะกรรมการสถานักเรียนที่เข้าฝึกอบรมมีทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 หลังฝึกอบรมมีภาวะผู้นำสูงกว่าก่อนฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

3.3 ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้รูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียนพบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลการวิจัยศุภชัย สุการะกิจ (2562 : 89-98) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับคณะกรรมการสถานักเรียน ผลการประเมินความพึงพอใจพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อการใช้โปรแกรมของคณะกรรมการนักเรียนผู้เข้าอบรมตามโปรแกรมอบรม เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (= 4.67, S.D.= 0.12) และยังสอดคล้องกับ วรวิภา เจริญชัย และคณะ (2562 : 188-203) ได้ทำการวิจัยเรื่องผลของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ต่อการเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมของคณะกรรมการสถานักเรียน ผลการศึกษาพบว่า 1) คณะกรรมการสถานักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ หลังการเข้าร่วมกิจกรรมมีการทำงานเป็นทีมมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) คณะกรรมการสถานักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ มีการทำงานเป็นทีมมากกว่ากลุ่มที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) คณะกรรมการสถานักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ มีการทำงานเป็นทีมไม่แตกต่างเมื่อสิ้นสุดระยะติดตามผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) คณะกรรมการสถานักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์มีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่ารูปแบบส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน โรงเรียนบ้านอิติตอดอนหวายขม้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 นี้ใช้ได้ผลกับนักเรียน และสามารถปรับใช้ได้กับงานกิจกรรมนักเรียนเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำนักเรียน

1.2 รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน โรงเรียนบ้านอิติตอดอนหวายขม้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ควรจะได้มีการศึกษารูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำสำหรับนักเรียนวัยอื่นๆ

1.3 รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน โรงเรียนบ้านอิติตอดอนหวายขม้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพของผู้นำนักเรียนให้มีภาวะผู้นำที่สังคมต้องการ ดังนั้น ผู้บริหารและครูผู้

เกี่ยวข้องควรร่วมมือกันพัฒนา โดยใช้กิจกรรมตามรูปแบบส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนและปรับกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ปัจจุบัน

1.4 การนำรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน โรงเรียนบ้านอืดดอนหวายขม้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ใช้ส่งเสริมภาวะผู้นำนักเรียนไปใช้ในสถานศึกษาอื่นๆ โดยปรับให้เข้ากับบริบทของสถานศึกษาตนเอง

1.5 ควรใช้รูปแบบส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน โรงเรียนบ้านอืดดอนหวายขม้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 อย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรวิจัยรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน โรงเรียนบ้านอืดดอนหวายขม้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 สำหรับนักเรียนประถมศึกษาในคุณลักษณะอื่น ๆ เพื่อให้ครอบคลุมภาวะผู้นำสำหรับนักเรียนและเข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน